

Κύριε Βοήθει...
Όψεις και εκφράσεις λατρείας και πίστης στη Μάνη

ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
5^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

Πύργος Πικουλιάκη

1. Το συγκρότημα Πικουλιάκη αποτελεί τυπικό δείγμα οχυρής κατοικίας της περιοχής με πύργο και πυργόσπιτο.

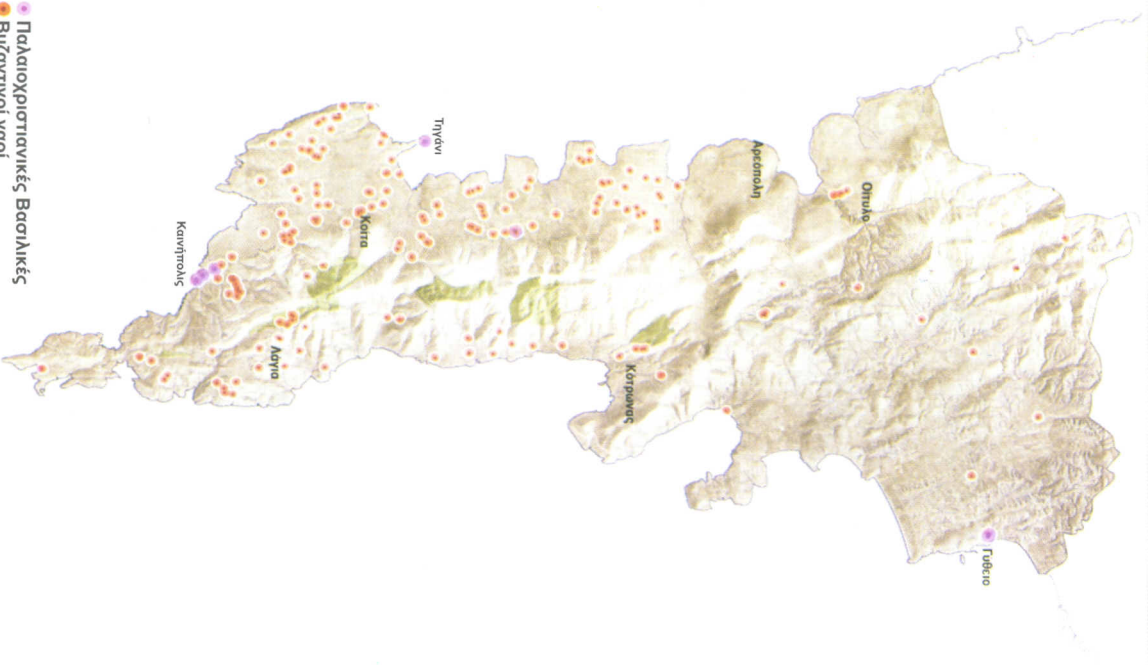
Ποια από τα παρακάτω στοιχεία δηλώνουν τον οχυρό χαρακτήρα του συγκροτήματος;

- α. Η στέγαση του πυργόσπιτου με κεραμοσκεπή.
- β. Ο τετράγωνος πύργος που υψώνεται στην άκρη του συγκροτήματος.
- γ. Τα παράθυρα που ανοίγονται στους ορόφους του πύργου.
- δ. Ο ψηλός και ισχυρός μανδρότοιχος που προστατεύει την εσωτερική αυλή του συγκροτήματος.
- ε. Οι πολυθυρίδες που ανοίγονται στην τοιχοποιία του συγκροτήματος.

2. Με ποιον τρόπο αντιμετωπίζουν παλαιότερα οι ένοικοι του συγκροτήματος Πικουλιάκη τις ανάγκες τους σε νερό;

- α. Με τη μεταφορά νερού μέσω αγωγών (σωληνώσεων) από το υδραγωγείο της περιοχής σε υπόγειες στέγνες.
- β. Με τη μεταφορά νερού μέσω αγωγών (σωληνώσεων) από το υδραγωγείο της περιοχής στις κουζίνες και τα μπάνια του συγκροτήματος.
- γ. Με την περισυλλογή και αποθήκευση των νερών της βροχής σε υπόγειες στέγνες.

● Παλαιοχριστιανικές Βασιλικές
● Βυζαντινοί ναοί

Θέσεις ναών που χρονολογούνται στη βυζαντινή περίοδο (330-1453)

Έκθεση Ισογείου

Εμφάνιση και εδραίωση του Χριστιανισμού.

1. Μπορείς να εντοπίσεις στο χάρτη τους οικισμούς, όπου έχουν βρεθεί ναοί της παλαιοχριστιανικής περιόδου (παλαιοχριστιανικές βασιλικές); Σημείωσε τους στο φυλλάδιό σου.

2. Παρατηρώντας το χάρτη θα διαπιστώσεις ότι οι ναοί της παλαιοχριστιανικής περιόδου βρίσκονται σε οικισμούς της παράλιας ζώνης της Μάνης. Αντίθετα στους υπόλοιπους μανιάτικους οικισμούς οι ναοί που υπάρχουν, ανήκουν στη μεσοβυζαντινή και την υστεροβυζαντινή περίοδο. Για ποιο λόγο θεωρείς ότι συμβαίνει αυτό;

- α. Οι οικισμοί της ενδοχώρας δεν είχαν τους οικονομικούς πόρους και τα υλικά για να κτίσουν ναούς.
- β. Κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο οργανωμένες χριστιανικές κοινότητες υπήρχαν μόνο στους παράλιους οικισμούς, ενώ στην ενδοχώρα της Μάνης δεν είχε εδραιωθεί ακόμα ο χριστιανισμός.
- γ. Οι κάτοικοι της ενδοχώρας δεν είχαν την τεχνογνωσία για την ανέγερση ναών.

Μαρμάρινο επιθήμια σε β' Χρήση με ανάγλυφη παράσταση Χριστογράμματος, από το Γύθειο. Β' μισό 5^{ου}-αρχές 6^{ου} αιώνα μ.Χ.

3. Το μαρμάρινο μέλος που βλέπετε, αλλιάζει χρήση κατά τη χριστιανική περίοδο, μετατρέπεται σε επιθήμια και διακοσμείται με χριστογράμμο. Μπορείτε να καταλάβετε ποια ήταν η αρχική χρήση του;

- α. τραπεζάκι
- β. βάση αρχαίου αγάλματος
- γ. βάση κίονα
- δ. οικοδομικό υλικό

4. Οι παλαιοχριστιανικές βασιλικές χωρίζονται σε τρία ή περισσότερα κλίτη με κίονες, πάνω στους οποίους τοποθετούνται κιονόκρανα. Η μορφή των κιονόκρανων κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο ακολουθεί συνήθως τύπους γνωστούς από την αρχαιότητα. Σε ποιόν από τους παρακάτω τύπους ανήκει το κιονόκρανο από τη βασιλική της Κυναρισσού;

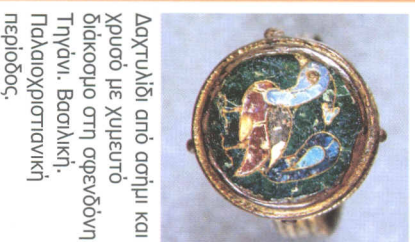
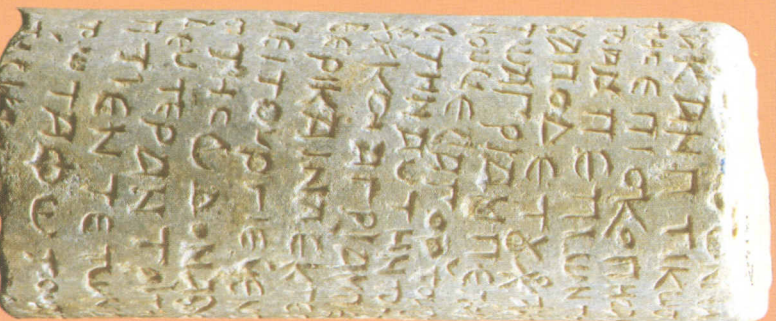
- α. δωρικό
- β. κορινθιακό
- γ. ιωνικό

Μαρμάρινο κιονόκρανο. Κυναρισσός, Βασιλική, 5^{ος} αιώνας.

α) Δαχτυλίδι από χρυσό και σήμι με εγχάρακτο σταυρό στη σφενδόνη, Τηγόνη, Βασιλική, Παλαιοχριστιανική περίοδος.
β) Ασημένιο σκουλαρική. Τηγόνη, Βασιλική, Παλαιοχριστιανική περίοδος.

Δαχτυλίδι από σήμι και χρυσό με χυμεινό διάκοσμο στη σφενδόνη, Τηγόνη, Βασιλική, Παλαιοχριστιανική περίοδος.

5α. Προσπάθησε να εντοπίσεις στην προθήκη αντικείμενα που να συνδέονται με τη χριστιανική θρησκεία.

5β. Σε ποια κοσμήματα η διακόσμησή τους δηλώνει τη χριστιανική ταυτότητα των κατόχων τους και με ποιο τρόπο;

α. _____

β. _____

5γ. Παρατηρήστε το δαχτυλίδι με τη στρογγυλή πολύχρωμη σφενδόνη. Τι πτηνό απεικονίζεται σε αυτή;

α. Αετός β. Παγώνι γ. Αηδώνι δ. Στρουθοκάμηλος

6. Κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο συνηθίζεται να αντιγράφονται σε κίονες ναών επισημα έγγραφα που αναφέρονται στην παρουσία αυτών ή της εκκλησιαστικής αρχής στην οποία υπάγονται (μητρόπολη, επισκοπή). Προσπάθησε να βρεις και να διαβάσεις τις παρακάτω λέξεις που έχουν χαραχτεί στην επιγραφή του κιονίσκου.

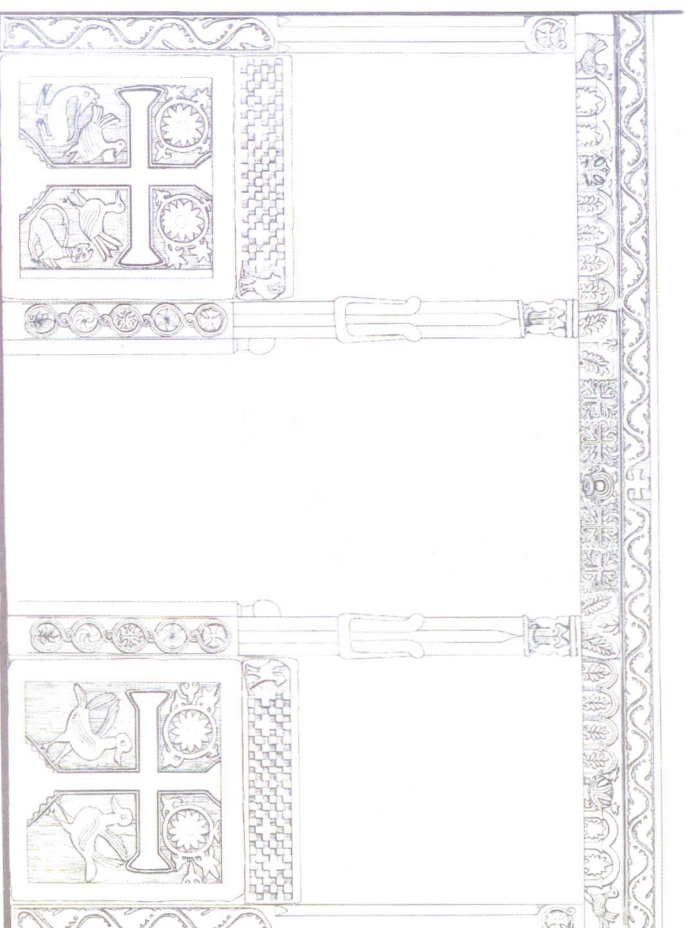
α. ΕΠΙΣΚΟΠΗ β. ΑΓΡΙΑΜΠΕΛΟΝ γ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Τμήμα κιονίσκου στον οποίο είναι χαραγμένη επιγραφή με τα περιουσιακά στοιχεία ενός ναού. 14^{ος}-15^{ος} αιώνας.

Ζ. Τέμπλο ή εικονοστάσιο ονομάζεται το χώροισμα ανάμεσα στο Ιερό και τον κυρίως ναό. Το μαρμάρινο τέμπλο αποτελείται από πειοίσκους, μεταξύ των οποίων στη χαμηλότερη ζώνη παρεμβάλλονται μαρμάρινες ανάγλυφες πλάκες, τα θωράκια. Επάνω στους πειοίσκους στηρίζεται το επιστύλιο, μαρμάρινο επίμηκες αρχιτεκτονικό μέλος, με ανάγλυφη διακόσμηση.

Παρατήρησε με προσοχή το μαρμάρινο τέμπλο που έχεις εμπρός σου. Ποια από τα παρακάτω διακοσμητικά θέματα χρησιμοποιήσε ο γλύπτης που το φιλοτέχνησε, για το στολισμό του; (Σημείωσε με Χ)

- α. σταυρός β. αϊλουροειδές γ. πάπιες δ. ρόδακες ε. άμπτελος

Μαρμάρινο τέμπλο
από το ναό του Αγίου Ιωάννη
«στον Κορδική» της Μίνας, 12^{ος} αιώνας

- α) Πιήλινο κανάτι. Τηγόνη. Βασιλική. Παλαιοχριστιανική περίοδος.
 β) Πιήλινο λυχνάρι. Κυρήνισσος. Βασιλική. 6^{ος} αιώνας.
 γ) Χάλκινες πόρπες. Τηγόνη. Βασιλική. Παλαιοχριστιανική περίοδος.

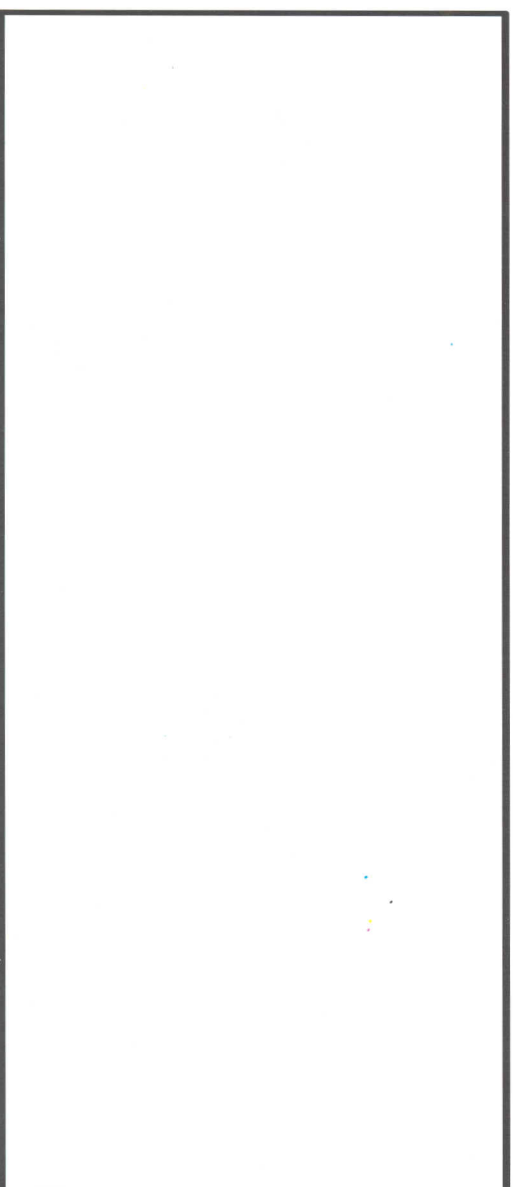

- δ) Γυάλινη φιάλη. Τηγόνη. Βασιλική. Παλαιοχριστιανική περίοδος.
 ε) Χάνδρες από έγχρωμη υαλμάζα ή από ημιπολύτιμους λίθους. Τηγόνη. Βασιλική. Παλαιοχριστιανική περίοδος.

8. Ποια από τα αντικείμενα που υπάρχουν στην ισόγεια αίθουσα του Μουσείου έχουν σχέση με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων κατά τη βυζαντινή εποχή; Προσπάθησε να τα εντάξεις στις παρακάτω κατηγορίες έχοντας ως κριτήριο το υλικό κατασκευής τους:

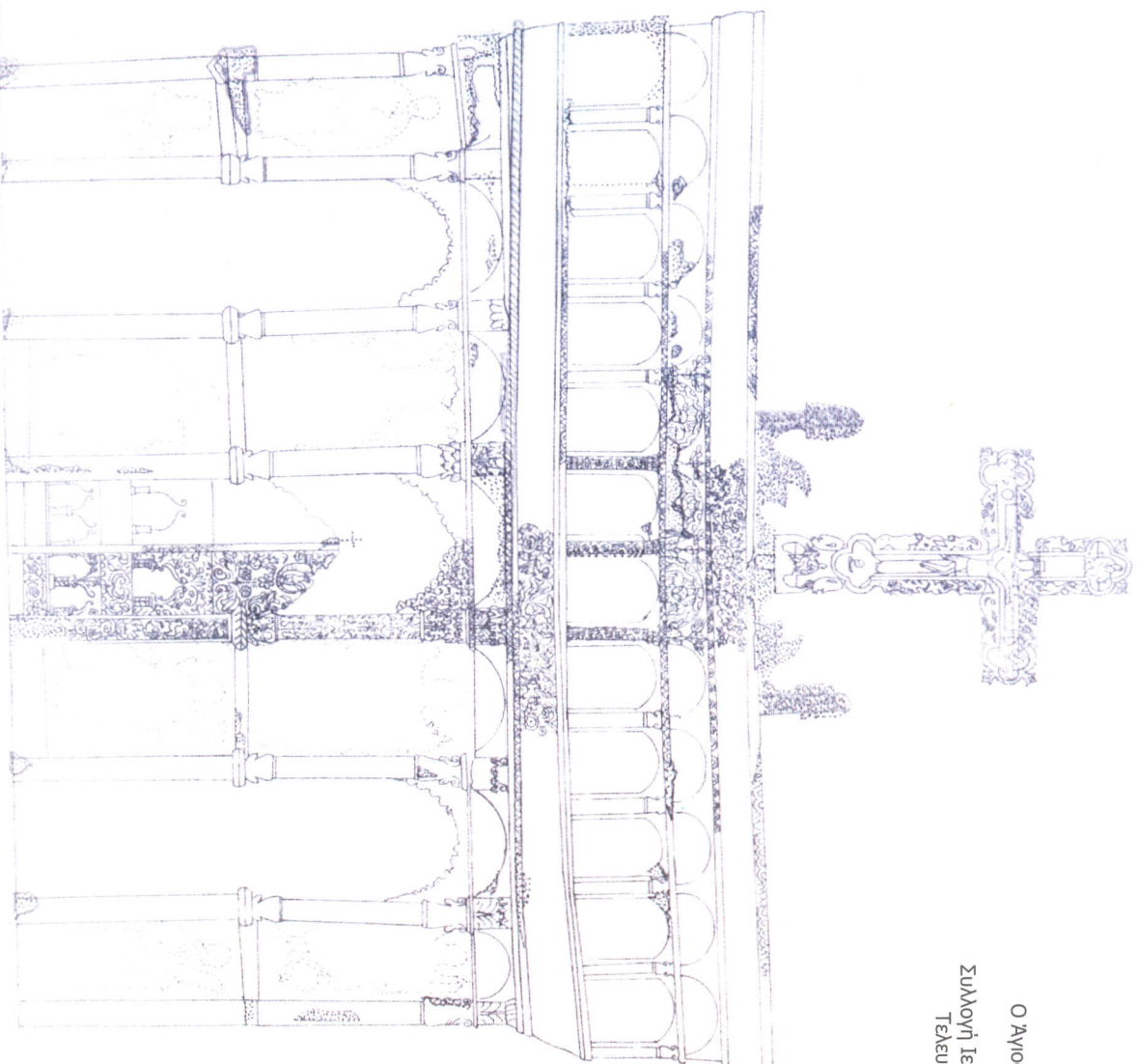
Πιήλινα _____
 Μεταλλικά _____
 Γυάλινα _____
 Οστέινα _____

9. Παρατηρώντας τα εκθέματα της ισόγειας αίθουσας του Μουσείου θα διαπιστώσεις ότι στη διακόσμηση τους υπάρχει μεγάλη ποικιλία θεμάτων. Διάλεξε το θέμα που σου άρεσε περισσότερο και προσπάθησε να σχεδιάσεις και να ζωγραφίσεις το θέμα με το οποίο διακοσμείται. Ποια νομίζεις ότι θα ήταν η χρήση του αντικειμένου αυτού και από τι υλικό είναι κατασκευασμένο; Σε ποια περίοδο ανήκει, σύμφωνα με την επεξηγηματική πινακίδα;

Έκθεση ορόφου

Η εκκλησία: τόπος λατρείας - χώρος επικοινωνίας

Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος,
Δεσποτική εικόνα.
Συλλογή Ιεράς Μητροπόλεως Μάνης.
Τελευταίο τέταρτο 18^{ου} αιώνα.

1. Οι μεγάλες εικόνες στο τέμπλο δεξιά και αριστερά της θύρας Πύλης ονομάζονται δεσποτικές και απεικονίζουν τον Χριστό, την Παναγία, τον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο και τον προστάτη άγιο της εκκλησίας ή την εορτή στην οποία είναι αφιερωμένη η εκκλησία.

Μπορείς να σημειώσεις στο τέμπλο του φυλλαδίου σου ποια είναι η ακριβής θέση των παραπάνω δεσποτικών εικόνων;

Η Βασιφόρος, Εικόνα Δωδεκάορτου, Αρεόπολη, Νόος των Ταξάρχων, Β' δεκαετία 19^{ου} αιώνα.

Η Ψηλάριση του Θωμά, Εικόνα Δωδεκάορτου, Αρεόπολη, Νόος των Ταξάρχων, Β' δεκαετία 19^{ου} αιώνα.

2α. Το Δωδεκάορτο περιλαμβάνει εικόνες με σκηνές από τη ζωή του Χριστού και της Παναγίας και κοσμεί την ανώτερη ζώνη του τέμπλου (επιστύλιο). Προσπάθησε να βρεις στην αίθουσα του Μουσείου τις εικόνες Δωδεκάορτου που εκτίθενται. Ποιες σκηνές απεικονίζονται σε αυτές;

2β. Ποιες από τις παρακάτω εικόνες περιλαμβάνει ένα Δωδεκάορτο;

α. η Κοίμηση της Θεοτόκου	β. ο Άγιος Γεώργιος
γ. η Βάπτιση	δ. ο Ευαγγελισμός
ε. η Γέννηση του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου	στ. η Πεντηκοστή
ζ. η Ζωοδόχος Πηγή	η. η Μεταμόρφωση
θ. η Σταύρωση	ι. η Αγία Τριάδα
ια. η Κάθοδος του Χριστού στον Άδη (η Ανάσταση)	ιβ. η Υπαπαντή
ιγ. ο Άγιος Δημήτριος	ιδ. η Γέννηση του Χριστού
ιε. η Ανάληψη	ιστ. η Ανάσταση του Λαζάρου
ιζ. οι Άγιοι Πάντες	ιη. ο Μυστικός Δείπνος

2γ. Τοποθέτησε τις σκηνές αυτές στο τέμπλο κατά τη σωστή χρονική σειρά.

3α. Προσπιάθηκε να βρεις τα αντικείμενα του μουσείου επάνω στα οποία απεικονίζεται η παράσταση του Επιτάφιου Θρήνου.

α. _____

β. _____

3β. Ποια από τα παρακάτω πρόσωπα αναγνωρίζεις στη σκηνή του Επιτάφιου Θρήνου;

α. Παναγία

β. Απόστολος Πέτρος

γ. Ιωσήφ ο από Αριμαθαίας

δ. Μυροφόρες

ε. Δάζαρος

στ. Ιούδας

ζ. Ιωάννης

η. Νικόδημος

θ. Θωμάς

Ο Επιτάφιος Θρήνος.
Εικόνα. Μαυροβούνι.
Ναός των Τριών Ιεραρχών.
Τέλη 18^{ου} - αρχές 19^{ου} αιώνα.

Αντιμήναιο με την παράσταση
του Επιτάφιου Θρήνου.
Συλλογή Ιεράς Μητρόπολης Μάνης. 1748.

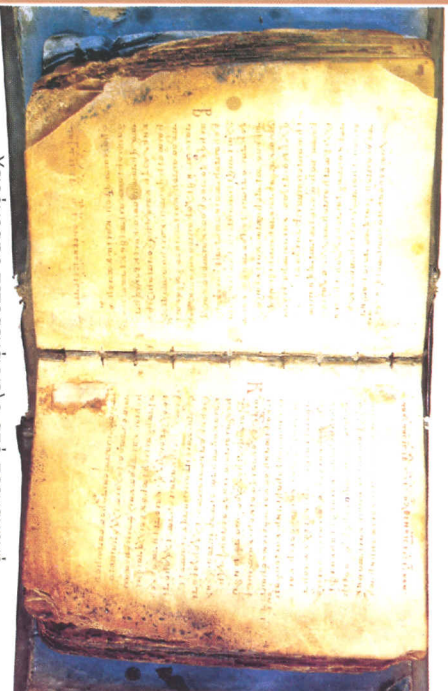

Από τη βυζαντινή εποχή μέχρι σήμερα οι εκκλησίες και τα μοναστήρια φυλάσσουν στις βιβλιοθήκες τους ποικίλα θεολογικά και λειτουργικά βιβλία, απαραίτητα για την εκτέλεση της Θείας Λειτουργίας αλλά και για την πνευματική καλλιέργεια του κλήρου και των μοναχών.

4α. Ποιο από τα βιβλία που βλέπεις στις προθήκες είναι το παλαιότερο;

4β. Σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξες διότι:

- α. το βιβλίο έχει μεγαλύτερες φθορές από τα υπόλοιπα.
- β. τα άλλα βιβλία δεν ήταν γνωστά κατά τη βυζαντινή εποχή.
- γ. το βιβλίο είναι χειρόγραφο σε αντίθεση με τα υπόλοιπα που είναι τυπωμένα..

Χειρόγραφο Τετραεὐαγγέλιο από περγαμηνή.
Καρθαγιάνη.
Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
13^{ος}-14^{ος} αιώνας.

Εὐτυμιο Περνηκοστόδιο.
Σύλλογὴ Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μάνης. 1755

α. ΒΟΗΘΗ
β. ΚΟΜΗΤΟΣ

5β. Ποια από τις επιγραφές αναφέρεται σε βυζαντινό αξιωματούχο; Ποιο ήταν το όνομα και το αξίωμα του προσώπου αυτού;

[illegible]

— 0 К Е В О Н Н Т О У 0 0 7 Б — Х С Т Я М Е Н О У С А Р

13

Άβακας: το ανώτερο τμήμα του κιονοκράνου.

Άγιο Ποτήριο: εκκλησιαστικό σκεύος, που συμβολίζει το ποτήριο με το οποίο μετάλαβαν οι Απόστολοι από τον Χριστό κατά το Μυστικό Δείνο.

Άμβωνας: εξέδρα με μία ή δύο κλίμακες ανόδου, στο εσωτερικό του ναού, βήμα για την ανάγνωση του Ευαγγελίου και την εκφώνηση του κηρύγματος κατά τη Θεία Λειτουργία.

Αντιμήνσιο: λειτουργικό ύφασμα, που αντικαθιστά την Αγία Τράπεζα σε ναούς που δεν έχουν εγκαινιαστεί και σε χώρους όπου δεν υπάρχουν εκκλησίες.

Αργολιθοδομή: τοιχοποιία με ακατέργαστους λίθους και συνδετικό κονίαμα.

Αμψίδα: κόγχη του Ιερού Βήματος που εξέχει εξωτερικά της ανατολικής πλευράς του Χριστιανικού ναού.

Βασιλική: αρχιτεκτονικός τύπος Χριστιανικού ναού. Πρόκειται για μεγάλο ορθογωνικής κάτοψης ναό, που διαθέτει τρία έως εννέα κλίτη, επιμήκεις χώρους, οι οποίοι ορίζονται με κιονοστοιχίες ή πεσοστοιχίες στο εσωτερικό του. Στον ανατολικό στενό τοίχο διαμορφώνονται μία ή περισσότερες αψίδες και στο δυτικό ανοίγεται η είσοδος.

Δεσποτικές εικόνες: δεσποτικές ονομάζονται οι μεγάλες εικόνες που τοποθετούνται στο τέμπλο του ναού, δεξιά και αριστερά της Ωραίας Πύλης. Περιλαμβάνουν την εικόνα του Χριστού Παντοκράτορα, της Παναγίας Βρεφοκρατούσας, του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και την εικόνα του επώνυμου αγίου ή της εορτής στην οποία είναι αφιερωμένη η εκκλησία.

Δωδεκάορτο: οι δώδεκα μεγάλες εορτές της εκκλησίας που σχετίζονται με το βίο του Χριστού και της Παναγίας και ισορροπούνται σε ισόριθμες σκηνές, αποτελώντας τον πυρήνα του εικονογραφικού προγράμματος του ναού. Πρόκειται συνήθως για τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, τη Γέννηση του Χριστού, την Ύμνηση, τη Βάπτιση, τη Μεταμόρφωση, την Ανάσταση του Λαζάρου, τη Βαΐοφόρο, το Μυστικό Δείνιο, τη Στάυρωση, την Εις Άδου Κάθοδο, την Ψηλάφηση του Θωμά, την Ανάληψη και την Πεντηκοστή ή την Κοίμηση της Θεοτόκου.

Εξαπτέρυγα (ριπίδια): μεταλλικός ή ξύλινος δίσκος, στην επιφάνεια του οποίου εικονίζονται τα εξαπτέρυγα αεραφείμ. Σε λιτανείες μεταφέρονται από διακόνους που προηγούνται στην πομπή.

Επιθήμα: αρχιτεκτονικό μέλος, σχήματος κόλπουρης πυραμίδας, επάνω από τον άβακα του κιονοκράνου.

Επιστύλιο: μαρμάρινο επιμήκες αρχιτεκτονικό μέλος με ανάγλυφη διακόσμηση.

Θωράκιο: μαρμάρινη συνήθως, κατακόρυφη πλάκα που χρησιμοποιείται ως διαχωριστικό ή προστατευτικό κιγκλιδώμα. Στο τέμπλο τα θωράκια φράσσουν τα διάκενα στη χαμηλότερη ζώνη, κάτω από τις δεσποτικές εικόνες.

Κοσμήτης: μαρμάρινο ή λίθινο οριζόντιο επιμήκες αρχιτεκτονικό στοιχείο, το οποίο απαντά είτε εσωτερικά ή εξωτερικά σε

επιφάνειες κτισμάτων διαχωρίζοντας τα ανώτερα αρχιτεκτονικά μέρη (τρούλος κ.δ.) ή επίπεδα (υπερώα κ.δ.) από τα κατώτερα είτε ως επίτευση σε αρχιτεκτονικά στοιχεία, όπως θωράκια και επιστήλια τέμνων. Ο κοσμήτης φέρει συχνά ανάλυφο διάκοσμο.

Μηναίο: λειπουργικό βιβλίο, το οποίο περιλαμβάνει τις ακολουθίες των εορτών του μήνα.

Πεντηκοστήριο: λειπουργικό βιβλίο με τις ακολουθίες των ημερών της εβδομάδας, από την Κυριακή του Πάσχα έως την Κυριακή των Αγίων Πάντων.

Πόρνη: μεταλλικό κόσμημα διαφόρων σχημάτων, που συγκρατεί το μάτιο στον ώμο ή τη ζώνη στη μέση.

Πρόθεση: κόγχη ή μικρό δωμάτιο στο βορειοανατολικό άκρο των ναών, βόρεια της κόγχης του Ιερου, όπου κατατίθενται οι προσφορές των πιστών.

Ρινίδια (εξαπτέρυγα): βλ. εξαπτέρυγα

Ρόδακας: γλυπτό κόσμημα, που έχει σχήμα μικρού λουλουδιού.

Σταυρός-Λειψανοθήκη: μεταλλικό μικροαντικείμενο, με χρήση κοσμήματος, ευρύτητα διαδεδομένο στη μέση βυζαντινή περίοδο. Αποτελείται από δύο επιμέρους σταυρούς, κούφιους εσωτερικά, οι οποίοι περιέκλειαν μία σταυρόσχημη θήκη όπου φυλάσσονταν τμήμα του Τιμίου Ξύλου. Συχνά στο μέσο υπήρχε σταυρόσχημο Χάραγμα που επέτρεπε στον κάτοχο να βλέπει και να αγίζει το πολύτιμο λείψανο.

Τέμπλο: χώρισμα ανάμεσα στο ιερό και τον κυρίως ναό. Τα μαρμάρινα τέμπλα έχουν μορφή κιονοστοιχίας που φέρει επιστήλιο με υπερκείμενο λαξευμένο κοσμήτη. Η κιονοστοιχία κλίνει κάτω με βημόθυρα ή θωράκια. Κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο, εικόνες, φράσσουν τα διάκενα πάνω από τα θωράκια εμποδίζοντας τη θέαση του Ιερου.

Τετραευγένελο: λειπουργικό βιβλίο που περιέχει τα τέσσερα Ευαγγέλια.

Τράπεζα πρόθεσας: τράπεζα τοποθετημένη πάνω σε ένα ή τέσσερα στηρίγματα ή και ένθετη στο ημικύκλιο της κόγχης της Πρόθεσης, για την κατόρθωση του άρτου και οίνου από τους πιστούς.

Χριστόγραμμα: συντομογραφία με τα δύο πρώτα γράμματα του ονόματος του Χριστού (Χ & Ρ).

Χυμειτός διάκοσμος: διακόσμηση πολύτιμων αντικειμένων (κοσμημάτων, στοχάσεων κ.α.) με ένθετη ύλη (υαλόμαζα κ.α.) διαφόρων χρωμάτων, η οποία εγχύεται σε διάχωρα διαμορφωμένα με λεπτά σύμματα απο χρυσό ή ασήμι.

Χρονολόγιο

330 μ.Χ.

Ίδρυση της Κωνσταντινούπολης.

5^{ος}-7^{ος} αι.

Η Μάνη αποτελεί τμήμα της επαρχίας της Αχαΐας του Ρωμαϊκού κράτους.

7^{ος}-8^{ος} αι.

Ο Χριστιανισμός επίσημη θρησκεία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

901-906

Ανεγείρονται στη Μάνη οι βασιλικές στην Κυπαρίσσο, στα Άλικα, στο Τηγάνι και στο Γύθειο.

901-906

Επιδρομές Αράβων και Σλάβων.

901-906

Παρακμάζουν ή εγκαταλείπονται οι αρχαίες πόλεις της Μάνης και ο πληθυσμός μετακινείται σε ασφαλέστερες τοποθεσίες,

901-906

οχυρωμένες (κάστρο στο Τηγάνι) ή φυσικά οχυρές (θέσεις στην ενδοχώρα).

901-906

Η παλαιότερη μνεία του θέματος Ελάδος.

901-906

Η παλαιότερη μνεία του θέματος Πεδιοννησου με πρωτεύουσα την Κόρινθο.

901-906

Η παλαιότερη γραπτή μνεία σε επισκοπικούς καταλόγους της επισκοπής *Μαΐνης*, υπαγόμενης στην μητρόπολη Κορίνθου.

901-906

Παράλληλα αποτελεί και την παλαιότερη αναφορά της ονομασίας *Μαΐνη* σε ιστορική πηγή.

901-906

Η παρουσία του βυζαντινού κράτους στον τομέα της διοικητικής οργάνωσης της περιοχής γίνεται πιο έντονη. Η ακμή της

901-906

χερσονήσου καταγράφεται στην ανέγερση και τοιχογράφηση μεγάλου αριθμού ναών.

901-906

Η παλαιότερη μνεία του κάστρου Μαΐνης (Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος).

901-906

Δράση και ιεραποστολικό έργο οσίου Νικωνος του Μετανοείτε.

901-906

Κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους φράγκους της Δ' Σταυροφορίας.

901-906

Εδραιώνεται η φραγκική παρουσία στην περιοχή της Λακωνίας και στη Μάνη, όπου ιδρύονται τα φράγκικα κάστρα της *Μαΐνης*,

901-906

του Πασσαβά και του Λεύκτρου (Beaufort).

901-906

Το κάστρο της *Μαΐνης* παραχωρείται στο βυζαντινό αυτοκράτορα Μιχαήλ Η' Παλαιολόγο, μαζί με αυτά του *Μυζήθρα* (Μυστρά)

901-906

και της Μονεμβασίας. Την επανεδραίωση της βυζαντινής κυριαρχίας στην περιοχή σηματοδοτεί η ίδρυση και τοιχογράφηση

901-906

πλήθους μικρών, ως επί το πλείστον, ναών.

901-906

Η επισκοπή Μονεμβασίας προβιβάζεται σε μητρόπολη, στη δικαιοδοσία της οποίας υπόκειται πλέον η επισκοπή *Μαΐνης*.

901-906

Η Μάνη αποτελεί τμήμα του δεσποτάτου του Μορέως.

901-906

Β' ήμισυ 14^{ου} αι. ή αρχές 15^{ου} αι. Ίδρύεται η επισκοπή Καρυσινόλεως, η οποία υπόκειται στη δικαιοδοσία του Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας.

901-906

Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους.

901-906

Το δεσποτάτο του Μορέως παραδίδεται τους Τούρκους.

901-906

Μετοίκηση ελληνικού και αβαντικού πληθυσμού στη Μάνη, λόγω των συνθηκών ασφαλείας που προσφέρει.

901-906

Α' ενεστουρπικός πόλεμος, στον οποίο συμμετέχουν οι Μανιάτες υποστηρίζοντας του Ενετούς.

901-906

Εξέγερση στη Μάνη του Κορκόδειλου Κλαδά και αιματηρή καταστολή της από τους Τούρκους, οι οποίοι αποκτούν τυπικά την

901-906

κυριαρχία της περιοχής, ενώ οι κάτοικοι της διατηρούν σχετική αυτονομία (πληρωμή φόρου, δικαίωμα οπλοφορίας).

- 1614 Ειρήθεση του πααά των Ιωαννίνων Ασλάν στη Μάνη, και πυρηνόληση και καταστροφή μεγάλων χωριών-στρατιωτικών κέντρων της περιοχής.
- 1659 Εξέγερση των Μανιατών υποκινούμενη από τον Morosini στη διάρκεια του Κρητικού πολέμου.
- Β' μισό 17^{ου} αι. Μεταναστευτικό ρεύμα των Μανιατών σε πόλεις της Ιταλίας (Λιβόρνο, Τάραντας, Νάπολη), στην Κορσική και σε ενετικές κτήσεις (νησιά Ιονίου).
- 1685-1715 Κατάληψη της Πελοποννήσου από τους Ενετούς.
- 1715 Επικράτηση των Τούρκων. Ξεσπούν έριδες και εμφύλιες διαμάχες μεταξύ των καπετάνιων της Μάνης.
- 18^{ος} αι. Η μεγάλη οικονομική και πληθυσμιακή άθηση της Μάνης αντανακλάται και μέσα από τους πολυάριθμους μικρούς και μεγαλύτερους ναούς, οικογενειακούς και μη, και τα καθολικά μονών που αναγείρονται στην περιοχή.
- 1770 Τα γεγονότα των Ορλωφικών ακολουθούν μεγάλες καταστροφές στην Πελοπόννησο, εκτός από τη Μάνη, η οποία αντιστάσει σθεναρή αντίσταση.
- 1776 Καθιερώνεται ο θεσμός του μπέη, τοπικού άρχοντα επιφορτισμένου με τη συλλογή του φόρου και την τήρηση της τάξης. Πρώτος μπέης ορίζεται ο Τζαννέτος Κουμανταράκης με έδρα τις Κιτρίες της Ξέω Μάνης.
- 1780 Εξέγερση και κατάληψη του κάστρου του Πασσαβά από τους Μανιάτες. Επέκταση των ορίων της Μάνης μέχρι το Κοντοσκάλι, κοντά στα Τρίνησα.
- 1811 Προαγωγή της επισκοπής Ζαρνάτας σε μητρόπολη.
- Α' τέταρτο 18^{ου} αι. Κατά την έναρξη της ελληνικής επανάστασης, την εκκλησιαστική διοίκηση της Μάνης αποτελούν η μητρόπολη Ζαρνάτας και οι επισκοπές Μαινής, Καρυσινόλεως (η έδρα της οποίας έχει μεταφερθεί στο Μαραθονήσι, το σημερινό Γυθείο), Πλάτσας, Ανδρουβίτσας, Μηλέας και Λαγίας.
- 1821 Έναρξη της ελληνικής επανάστασης στην Αρσινόη (17 Μαρτίου) και ανελευθέρωση της Καλαμάτας (23 Μαρτίου).
- 1826 Μάχη της Βέργας (21 Μαρτίου), όπου ανακόπτεται η προέλαση των στρατευμάτων του Ιμπραήμ.
- 1830 Ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους.
- 1833 Την εκκλησιαστική διοίκηση της Μάνης αποτελούν οι επισκοπές Γυθείου, Ασίνης (πρώην επισκοπή Λαγίας), Οριτύλου, Καρθαμυλής (συγχώνευση επισκοπών Ανδρουβίτσας και Ζαρνάτας) και Ζυγού (συγχώνευση επισκοπών Πλάτσας και Μηλέας).
- 1834 Ίδρυση δήμων από τον Όθωνα και προστάθσεις φορολογισμού των πύργων από την Αντιβασιλεία.
- 1846 Με τη διαμόρφωση της εκκλησιαστικής διοίκησης της χώρας, στη Μάνη ορίζονται δύο επισκοπές: η επισκοπή Γυθείου και η επισκοπή Οριτύλου.
- 1870 Ο μανιάτης ηρωοθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνοδούρος με ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις θέτει τέρμα στις εμφύλιες διαμάχες της περιοχής.
- 1900 Αναδιάρθρωση της εκκλησιαστικής διοίκησης και συνένωση των επισκοπών Γυθείου και Οριτύλου σε μία.

Κείμενα : Παναγιώτης Πετδίκουλίας
Γιαννούλα Κατσουγκράκη

Επιμέλεια Έκδοσης: Παναγιώτης Πετδίκουλίας

Φωτογραφίες: Φωτογραφικό Αρχείο 5^{ης} Ε.Β.Α.

Δημιουργικό: Μηνακάκης Παναγιώτης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
5^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων
Αγησιλάου 59, 23100 Σπάρτη
Τηλ. 27310-28503, 25363
e-mail: 5eba@culture.gr

Copyright: 2010, 5^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
5^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

I.S.B.N.: 978-960-88482-6-9